

SPOLKY A REMESLA

Magdalena Mězlová svým žákům práci se dřevem nejen vysvětlí, ale i ukáže, jak na to.

DŘEVO DALO ČLOVĚKU OHEŇ, ZE DŘEVA STAVĚLI UŽ NAŠI DÁVNÍ PŘEDKOVÉ SVÁ OBYDLÍ, VYRÁBĚLI NÁSTROJE... DŘEVO BYLO TAKÉ PRVNÍM MATERIÁLEM, PO NĚMŽ SAHL PRAVĚKÝ UMĚLEC, KDYŽ POCITIL POTŘEBU ZKRÁSLIT SVŮJ PŘÍBYTEK, PORÍDIT HRAČKU SVÝM DĚTEM NEBO BŮŽKA SVÝM BOHŮM. NADARMO SE STŘEDU KMENE NEŘÍKÁ DUŠE – ŘEZBÁŘI VĚŘÍ, ŽE JI DŘEVO MÁ.

Rudolf Baudis

a podobu které vesnické krásky má panenka Marie. Lidoví řezbáři vystačili s pilou, sekerou a nožem.

Materiál poskytuje příroda

Kdo chce se dřevem pracovat, potřebuje znát alespoň některé jeho základní vlastnosti.

Tvrdost dřeva je závislá na hustotě dřevních vláken. Mezi tvrdá dřeva patří akát, dub, habr, ořešák, z ovocných stromů zejména hruška, švestka a jablono. V rostoucím živém stromě tvoří dřevní hmota jen asi čtvrtinu celkového objemu. Zbytek je voda a vzduch. Při vysychání klesá vlhkost až na pětinu a tím se samozřejmě snižuje hmotnost dřeva, ale řezbáře musí zajímat hlavně to, že při sesychání dřeva „pracuje“. Jeho rozměry se zmenšují nestejně, takže prská a kroutí se (strana prkna blíže středu kmene je vypouklá). Dřevo syrových stromů prosychá obvykle

asi 1 cm za rok, fošna tlustá 10 cm by tedy ideálně měla schnout deset let. Kmen o průměru 30 cm ještě déle.

Jehličnany mívají výrazné letokruhy, v tom se jim vyrovnají některé listnáče jako dub, buk, ořech, švestka, třešeň či jasan. Naproti tomu jemný vzor mají hrušeň, lípa, bříza nebo olše.

První rok se dřevo suší na stojato, pak teprve nalezato poskládané tak, aby k němu mohl vzduch ze všech stran. Řezbáři dávají přednost lípě, která se dobře opracovává, je navíc z ušlechtilých dřev nejodolnější. Teprve po získání určitých zkušeností volí dřeva tvrdší a dražší, zejména kvůli jejich barevnosti a uspořádání letokruhů. Pokud plastika má být umístěna venku, tvrdší dřeva lépe odolávají povětrnostním vlivům.

Nářadí

Svou první sadu nářadí si začátečník nejspíš koupí a nemíni za ně utratit příliš mnoho peněz. I na méně kvalitní nástroje si ověří své schopnosti a to, jaké tvary dlátěk a rukojetí mu nejlépe vyhovují. Později je může nahradit kvalitnějšími, nechat si je vyrobit u odborníka nebo si je dokonce sám zhotovit. Zkušený řezbář na výrobu dlátěk

používají pilový list, ocelové závitníky, soustružnické nože nebo třeba staré břitvy na holení. Malé dlátko se dá zhotovit dokonce z deštníkového drátu. Není tedy divu, že se kdysi řezbářům říkávalo „rypáci“.

Dláta se podle tvaru a určení navzájem liší tvarem i názvy: kozí nožka, holomajzník, houpačka, lžička. Rukojeti dlát se sice nerozlišují podle toho, zda je používá levák či pravák, ale přesto jsou jejich tvary pestré: od válcovitých, přes čtyř i šestihranné, až po hrušky a bambule. Někdy je v jedné sadě rukojeť každá jiná. To není pro potěchu oka, ale šetří to ruku při práci. Zatímco některé svaly dlaně pracují, druhé odpočívají, na jiné rukojeti si své úlohy vymění.

Kladivo zámečnicků nahrazuje sochařům a řezbářům dřevěná palička. „Kladivo má plosku, a tak se musíte soustředit, abyste se trefili ve správném směru, válcová palička je tolerantnější k chybám a umožní lepší soustředění na dosažení žádaného tvaru,“ dozvídáme se od

Magdaleny Mězlové, která je přes své mládí již zkušenou řezbářkou.

Broušení

Samozřejmě, že s každým ostřením dláta nemůže řezbář běžet za odborníkem a musí si osvojit toto umění sám. Brousí se na kamenech různé drsnosti, nouzově i na obyčejném smirkovém papíru, ale nikdy ne na suchu. Brus se zvlhčuje vodou, olejem i petrolejem. Staří praktici dávají přednost vlastním slinám. Obsahují prý látky, které způsobují, že ocel nerezaví. Podle způsobu broušení dlát se tak řezbáři navzájem rozdělují na filčáky, kameňáky, papíráky, diamantáky, olejáky, vodáky či sliňáky. Nakonec se ostří dláta či nože hladí na plsti nebo kůži, podobně jako se kdysi obtahovaly holicí břitvy.

Vysvoboditelé tvaru

Magdalena Mězlová absolvovala obor řezbářství na střední umělecké škole, nyní je v posledním ročníku AVU, obor figurální sochařství v ateliéru prof. Hendrycha. Pokud vám je její příjmení povědomé, trefili jste do černého. „Známý ilustrátor Zdeněk Mězl, jehož dřevoryty zdobí nejednu knihu, je náš otec. Snad jsme se trochu potatily, moje dvojčete, sestra Markéta, totiž dokončuje studium restaurátorství sochařských děl, ale obě bychom si rády získaly, kromě toho, co máme zděděné po otci, i své vlastní jméno.“

Svůj vztah ke dřevu si Magdalena doslova hýčká: „Dřevo je živé, má duši a posláním řezbáře je ji odhalit a ze dřeva vysvobodit. Na rozdíl třeba od kamene je možné přitom užívat nejen zručnost a fantazii, ale všechny smysly. Nejen že citlivý člověk ve dřevě vidí i nahmatne suky, léta a tvary, které inspirují a vyzývají k vymanění určité podoby z dřevěné hmoty, ale ta zní při opracovávání i poklepu tomu, kdo umí naslouchat, a také voní a dokonce i chutná. Výraznou svíravou chuť na jazyku vyvolává třeba dub, snadno se po chuti pozná i vrba a další dřeva.“

Magdalena Mězlová si nemíni nic z toho, co se sama naučila, nechat pro sebe. Zatím jako lektorka v pražském kulturním centru Zahrada, kde vede čtyřměsíční kurzy řezbářství. Obnáší to dvě hodiny týdně, materiál i nářadí jsou v ceně kurzu. Divám se, když její žáci otevírají dřevěný špalek dlátem kousek po

kousku. Nebylo by jednodušší přebytečný materiál odříznout pilou? „Jistě, ale berte to jako omakání základních nástrojů a seznámení se se strukturou dřeva. Nějakou dobu to trvá, než to začátečník zvládne. Máme dnes teprve druhou lekci. Přijďte za čtvrt roku a uvidíte nás při dokončování figur, což asi spíš splní vaši představu o řezbářství.“

Podle paní Mězlové si základy techniky řezby, včetně moření, broušení, rašplování a voskování, může osvojit každý, a pokud má talent, rozvíjet ho už může sám. Až se přistě s jejím jménem setkáte, bude mít už nejspíš vlastní řezbářskou školu. „Nemůžu sice nikomu zaručit, že se jeho dílo dostane do Národní galerie, ale zato každého, kdo nemá obě ruce levé, dokážu naučit porozumět dřevu, volit směr řezu a zkusit si zhotovit vlastní výrobek od vrubořezu, reliéfu, misky, lžice až třeba po vlastní loutkové divadlo,“ říká Magdalena Mězlová. A jaké jsou motivy jejich žáků v kurzu základů dřevorezby?

„Mým snem je vyrobit vlastní dřevěné loutkové divadlo.“ „Objevila jsem v dřevu suk a zdálo se mi, že vidím oko koně. Teď se chci pokusit vylopnout ze dřeva zbytek!“ „Protože sedím celý den u počítače, prostě mě láká ruční práce.“ „Každý rok nevím, co dát přátelům k Vánocům. Nebaví mě chodit po krámech, tak bych jim chtěla něco vlastnoručně vyrobit. Dřevorezba mi připadá jako dobrý nápad.“

